

5. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов. Русский язык. 1999. – М.: АСТ (2004.-896 с.)
6. Омельченко О.П. Духовний розвиток учнівської молоді в культурно-освітньому просторі: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля.-Луганськ, 2005.-201 с.
7. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В.В. Радула. – К.: Експрес, 2004. – 304с.
8. Філософський енциклопедичний словник (ФЕС). – К.: Абрис, 2002. – 711 с.
9. Шевченко Г.П. Духовний розвиток особистості: Пошуки нового шляху до проблеми // Духовність особистості: Методологія, теорія і практика. Ін-т психол. наук. праць. Гол. ред. Г.П. Шевченко. – Вип. 4. – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського ун-ту ім. В. Даля, 2005. – С. 221-226.

УДК 37.01+502.3

Н. С. Чернікова

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ ВИКЛАДАЧАМИ КАФЕДРИ ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ ДДАЕУ

У статті йдеться про особливості застосування інтерактивних технологій навчання на семінарських заняттях із соціально-гуманітарних дисциплін викладачами кафедри філософії, соціології та історії ДДАЕУ. Особлива увага приділяється аналізу методів навчання у дискусії, навчання у грі, кейс-методу, умовам їх ефективного застосування та поєднання із традиційними методами навчання.

Ключові слова: *інтерактивні технології, інтеракція, семінарське навчання, дискусія, дебати, кейс-метод, рольова гра, ділова гра.*

В статті йдеться про особливості застосування інтерактивних технологій навчання на семінарських заняттях із соціально-гуманітарних дисциплін викладачами кафедри філософії, соціології та історії ДДАЕУ. Особлива увага приділяється аналізу методів навчання у дискусії, навчання у грі, кейс-методу, умовам їх ефективного застосування та поєднання із традиційними методами навчання.

Ключевые слова: *интерактивные технологии, интеракция, семинарское обучение, дискуссия, дебаты, кейс-метод, ролевая игра, деловая игра.*

The article deals with the application of interactive technologies on seminar training by teachers of the Faculty of philosophy, sociology and history, DSAEU. Special attention is pointed to the analysis of teaching methods in the discussion, in the game, the case study, the conditions of their effective application and combination with traditional learning methods.

Key words: *interactive technology, interaction, seminar, discussion, debates, study, role play, business game.*

Семінарські заняття посідають непересічне місце у навчально-виховному процесі студентів вищих навчальних закладів. Вони сприяють розвитку творчої самостійності студентів, поглиблюють їх інтерес до науки і наукових досліджень, виховують педагогічний такт, розвивають культуру мови, вміння та навички публічного виступу, участі в дискусії. Саме даний вид занять чи не найбільше вимагає упровадження

Інтерактивних технологій до навчання та виховання студентської молоді, впровадючи тим самим нову філософію освіти.

Актуальність питання про застосування інтерактивних методів навчання посилюється насамперед тим, що сучасні світові стандарти в галузі освіти передбачають підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні уміння в цілісну систему, володіти новими технологіями тощо. Сучасна парадигма освіти передбачає насамперед дотримання принципів орієнтації на людину, збереження фундаментальних загальнолюдських цінностей, розвиток демократичних засад в освіті тощо.

Проте слід зауважити, що концепція переходу до швидкого та ефективного застосування інтерактивних методів наштовхується на певні перешкоди. Так, інструментарій (зміст самих методів, способи організації інтерактивної взаємодії студентів) тощо залишається слабко дослідженим у вітчизняній дидактиці вищої школи і, відповідно, недостатньо розробленим у її практиці. Теоретичні обґрунтування та методика використання інтерактивних методів у процесі викладання у ВНЗ здобули розвиток у працях вітчизняних науковців О.А. Комар [4], І.П. Пироженко, О.І. Пометун [1; 4], Г.М. Козлової [3]. Проте недостатньо розроблено є проблематика критеріїв вибору оптимальних для розгляду певної проблеми (теми) інтерактивних методів, специфіки впровадження інтеракції у традиційні для ВНЗ форми заняття з соціально-гуманітарних дисциплін.

Тож у даній статті мова піде про досвід застосування інтерактивних методів та їх поєднання із традиційними на семінарських заняттях із соціально-гуманітарних дисциплін викладачами кафедри філософії, психології та історії ДДАЕУ.

Інтерактивне навчання виступає специфічною формою організації навчальної діяльності, що передбачає створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент має відчувати свою успішність, розвинути інтелектуальну спроможність тощо [3, с.2]. Суть навчання за допомогою інтерактивними технологіями полягає у тому, що навчальний процес відбувається шляхом постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу – і студентів, і викладачів. До того ж, термін «інтеракція» («interaction») нерідко використовується щодо опису взаємодії людини з новими інформаційними технологіями, що підкреслює роль людини не як пасивного споживача інформації, а активного суб'єкта вирішення певних проблем, формуванні певної думки, для прийняття певних рішень та ін.

Тож під інтерактивністю насамперед будемо розуміти принцип побудови і функціонування педагогічного, психологічного, комп'ютерного спілкування в режимі «полілогу». За умов інтерактивного навчання на семінарських заняттях відбувається взаємонавчання, де і студенти, і викладач виступають рівноправними та рівнозначними суб'єктами навчання, здатними вдаватися до рефлексії та саморефлексії з приводу

власних знань, умінь та соціальних дій.

Викладачі кафедри відзначають трансформацію ролі викладача в цей час інтерактивного навчання виступає скоріше як організатор навчального процесу, консультант, тренер, координатор. Змінюється роль і самих студентів: вагомого значення набувають зв'язки між студентами, їхня взаємодія і співпраця; студенти займають більш активну та усвідомлену позицію в одержанні та засвоєнні знань. Вони беруть на себе відповідальність за результати навчання, досягнення яких безпосередньо залежать від спільних зусиль учасників навчально-виховного процесу.

Застосування інтерактивних методів на семінарських заняттях значно сприяє інтенсифікації та оптимізації навчального процесу та дозволяє студентам:

- зробити засвоєння знань більш доступним;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати;
- навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- моделювати різні соціальні й професійні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації та переживати їх;
- вчитись будувати конструктивні відносини у групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів або оптимально розв'язувати їх, працювати до діалогу;
- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- знаходити спільне розв'язання проблеми;
- розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи виконання творчих робіт [3, с.3-4].

Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співробітництва тих, хто навчає і тих, хто навчається, вчить до конструктивній взаємодії, сприяє оздоровленню психологічного клімату на занятті, створює доброзичливу атмосферу.

Зауважимо, що проектування і проведення заняття за інтерактивними технологіями вимагають, перш за все, компетентності викладача. Його вміння переглянути і перебудувати свою роботу. Інтерактивні методи навчання можуть застосовуватися самостійно, комбінуватися між собою, а також вдало поєднуватися із традиційними формами та методами навчання як у процесі фронтальної, так і кооперативної (групової) навчальної діяльності на семінарських заняттях. Тож зупинимось на характеристиках методів, що найчастіше застосовуються викладачами кафедри.

Технологія інтерактивного навчання у дискусії справедливо вважається важливим засобом пізнавальної діяльності студентів. Дискусія являє собою усебічне публічне обговорення спірного питання і, відповідно, передбачає обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми. Досвід використання дискусії (як окремого методу, так і певної технології) у навчанні викладачами кафедри філософії, соціології та історії

УДІАЕУ дозволив сформулювати деякі головні організаційно-педагогічні принципи, які є спільними для будь-яких різновидів дискусії:

- проведення дискусії необхідно починати з висунування чітко сформульованого дискусійного питання, яке не містить однозначної відповіді й передбачає різні варіанти розв'язання;

- не слід висувати питання на кшталт: хто правий, а хто помиляється тому чи іншому питанні;

- у центрі уваги має бути ймовірний (поліваріативний) перебіг дискусії;

- усі вислови студентів мають стосуватися обговорюваної теми;

- викладач має коректно виправляти помилки й неточності у висловлюваннях студентів, спонукати їх робити те саме;

- усі твердження студентів мають супроводжуватися аргументацією, підґрунтуванням;

- дискусія може вирішуватись як консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), так і збереженням існуючих розбіжностей між її учасниками [4, с. 48].

Використання дискусії як методу інтерактивного навчання сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначити власну позицію, формує навички відстоювання своєї особистої думки, вміння оцінювати позиції інших людей та критично підходити до інших поглядів, збагачує знання з даної проблеми. До того ж, технологія навчання у дискусії не є стандартною, адже передбачає використання таких методів, наприклад, «Мозковий штурм», «Дебати», «Міні-конференція», «Круглий стіл» тощо.

Зокрема, викладачі дисциплін «Філософія», «Історія та культура України» діляться досвідом застосування дебатів під час проведення семінарських занять. Дебати – це організований процес формування та вираження позицій двома учасниками (або двома групами) власних позицій із конкретної проблеми. Як правило, даний метод застосовується при глибокому аналізі та обговоренні проблеми, що не має простого рішення або є апіорі нерозв'язною. Викладачі кафедри радять надалегіть обговорити зі студентами проблемні питання з метою пошуку додаткової інформації, формування власної позиції, формування аргументів на її захист тощо. Студенти самостійно мають брати доповідачів, які будуть виступати від імені групи, а потім кожен учасник має можливість взяти участь у обговоренні. Правильно організовані дебати спрямовані не лише на всебічне вивчення певної проблеми, а й на розвиток толерантності, навичок самоконтролю, критичного мислення, коректного і логічно послідовного відстоювання власної позиції. Задля досягнення даної мети, на думку викладачів кафедри, слід дотримуватися наступних правил організації дебатів:

- Студенти мають самостійно визначитися із відстоюваною на семінарі позицією;

- Чітко окреслити правила ведення дебатів;
- Викладач має уважно слідкувати за перебігом дебатів у означеній темі із дотриманням чітко означених заздалегідь правил перебігу;
- По закінченні обов'язковим є спільне підведення підсумків з акцентом на тому, що аргументи обох сторін були однаково важливими для розгляду проблеми.

Викладачі навчальних дисциплін «Соціологія», «Психологія», «Політологія», «Етика й естетика» відзначають значну ефективність використання технологій навчання у грі у навчально-виховному процесі. Зазначимо, що студенти-учасники гри перебувають в інших умовах порівняно з традиційним навчанням; вони отримують максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. До того ж, студенти самостійно обирають свою роль у грі; виконують припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемні ситуації, шукають шляхи її розв'язання, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення. При цьому значно змінюється роль викладача: в ігровій моделі він може виступати інструктор (ознайомлює з правилами гри, консультує під час проведення), суддя-рефері (коригує та надає поради стосовно розуміння ролей), тренер (надає поради студентам з метою прискорення проведення гри), ведучий (організовує гру).

Згідно рекомендацій викладачів кафедри, у процесі використання ігрових моделей навчання слід орієнтуватися на дотримання ключових етапів: 1) орієнтація (ознайомлення студентів із темою, правилами гри, особливостями перебігу); 2) підготовка до проведення гри (ознайомлення зі сценарієм гри, визначення ігрових завдань, ролей, орієнтовних шляхів розв'язання проблеми);

3) основна частина – проведення гри (за заздалегідь розробленим сценарієм); 4) обговорення [4, с.42].

Зазначимо, що під час проведення семінарських занять викладачі кафедри застосовують як рольові, так і ділові ігри. Ділова гра – це форма, наближена до майбутньої професії формою організації навчального процесу, яка потребує від учасників необхідного рівня підготовки до виконання правил, у суміжних галузях знань. Це метод імітації прийнятих управлінських рішень у різних ситуаціях шляхом гри за правилами, які вже існують або розробляються самим учасниками. Він реалізується за умов недостатності необхідних знань, коли студент змушений самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки у вже застосованих матеріалі. Ділові ігри спрямовані на визначення рівня професійної підготовки кожного учасника, наявність творчих здібностей, вміння працювати в команді тощо. Педагогічні рольові ігри проводяться з метою розвитку особистості, тренування та зміни поведінки відповідно до

рольових ролей майбутньої професії. Психологічні ж рольові ігри спрямовані на розвиток комунікативних здібностей, поведінки, творчих навичок [2, с.77].

(Останнім часом викладачі кафедри відзначають високу активність студентів у так званих «кейсах». «Case-метод» (аналіз ситуацій, випадок) – це метод аналізу конкретних економічних і соціальних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу. Серед переваг та особливостей кейс-методу хотілося б окремих наступні:

- розвиток у студентів навичок аналізу та критичного мислення у реальних управлінських ситуаціях;
- зв'язок теорії та практики і, відповідно, більш глибоке розуміння та усвоєння теорії;
- надання успішних/неуспішних прикладів щодо управлінських рішень, дозволяє поступово формувати уявлення про причинно-наслідкові зв'язки в управлінні підлеглими, а також комплекс неформальних правил управління рішеннями в реальних ситуаціях;
- формування коректного ставлення та поваги до думки інших, навіть у випадках, коли ця думка не збігається із власною;
- надання різних точок зору, що формує у студентів думку про можливість існування альтернативних варіантів;
- формування навичок щодо вироблення критеріїв оцінювання альтернативних варіантів за умов невизначеності та неповної інформації;
- розвиток здатності знаходження оптимального рішення у ситуаціях, що характеризуються наявністю різноманітних суперечливих точок зору [2, с.121].

Таким чином, перехід до інтерактивної моделі навчання на міжвузівських заняттях передбачає застосування сукупності інтерактивних технологій та методів у поєднанні з традиційними, загальними ознаками інтерактивності: багатостороння комунікація, взаємодія та взаємонавчання студентів, кооперована навчальна діяльність з відповідними змінами у ролі функцій як студентів, так і викладачів. Ефективність її інтегрування у навчально-виховний процес є можливою лише за умов дотримання таких основоположних принципів, як цільова спрямованість на майбутню професію, послідовність та наступництво, безперервність у застосуванні.

Бібліографічні посилання:

1. Інтерактивні технології навчання: Теорія, практика, досвід: Метод. посібник / Авт. – уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 135 с.
2. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник / Г. М. Козлова. – Одеса: ОНЕУ, ротاپронт, 2014. – 200 с.

3. Комар О. А. Інтерактивні технології у ВНЗ / О. А. Комар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua/bitstream/jsru/bitstream/6789/375/1/interaktivni_tehn_VNZ.pdf
4. Пошетун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / Пошетун О. І., Пироженко Л. В. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с

УДК 616.89-008.454

І.А. Дьяченко

Коледж електрифікації

Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ОСНОВИ І ПРАКТИЧНІ МЕТОДИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ СТУДЕНТІВ

В статті вміщено аналіз оригінальних методик вивчення психологічних особливостей студентів, виявлення їх лідерських здібностей, визначення темпераменту, відношення до сім'ї, друзів, визначення ступеня контролю над собою.

Ключові слова: темперамент, лідерські якості, ставлення до родини

В статье представлен анализ оригинальных методик изучения психологических особенностей студентов, выявления их лидерских способностей, определение темперамента, отношения к семье, определению степени контроля над собой.

Ключевые слова: темперамент, лидерские качества, отношение к семье.

The analysis of original methodologies of study of psychological features of students is presented in the article, exposures of them leader's qualities, determinations of temperament, attitudes toward family, determinations of control degree above itself.

Keywords: temperament, leader internalss, attitude toward family.

Людину з дитинства привчають до норм особистої гігієни, до фізичної культури. Не менш важливо навчитися розбиратися і в своїх почуттях, у відносинах з іншими людьми. Знання особливостей темпераменту, характеру допомагає краще організувати не тільки навчання і працю, але й життя в цілому, бути хазяїном своєї долі, а не іграшкою особистих пристрастей і жертвою особистої психологічної безграмотності.

Психологічна наука серед широкого кола проблем розробляє і освоює норми ділових і особистих відносин. Розширення знань про себе, інших людей. Уміння встановити оптимальні відносини, навички особистої ділового спілкування – такий шлях пропонує сучасна психологічна наука. Підвищення психологічної культури кожної людини – це запорука психологічного і фізичного здоров'я нації, ріст загальної культури суспільства.

В підлітковому віці, коли студенти приходять до технікуму, у них високого рівня розвитку досягають всі пізнавальні процеси. В ці ж роки відкрито виявляється абсолютна більшість життєво необхідних особистих ділових якостей людини.

Тому, перед куратором групи стоїть завдання зацікавити дітей своїм внутрішнім світом, розширити, збільшити позитивні риси характеру, позитивні якості, як можна більше негативних якостей. Куратор повинен вираховуючи особисті особливості кожного, створити колектив, в якому